

Використані джерела:

1. Жак Зіллер. Політико-адміністративні системи країн ЄС. – К. : Основи, 1996. – ст. 364.
2. Грузинська І. В. Розвиток комунікативних здібностей державних службовців – запорука ефективного управління // Демократичне врядування: наука, освіта, практика. – К., 2009. – Т. 3. – С. 39-41.
3. Хаджирадева С. К. Світові тенденції розвитку системи підготовки державних службовців до професійно-мовленнєвої комунікації // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – О. : ОРІДУ НАДУ, 2004. – Вип. 1(21). – С. 29-41.
4. Олуйко В. М. Кадри в регіоні України: становлення та розвиток : монографія / за ред. Н. Р. Нижник та Г. І. Лелікова. – К. : Наук. світ, 2001. – 237 с.
5. Тараторкин Г. В. Коммуникативная культура в системе государственной службы: теоретические основы // Сборник научных работ Томского госуд. ун-та. Серия “Гуманитарные науки”. – 2009. – № 4. – С. 311-323.
6. Розвиток комунікативних здібностей державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування : навч.-метод. посіб. / Нац. акад. держ. упр. при Президенті України, Упр. орг. фундамент. та приклад. дослідж., Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр. ; [І. М. Плотницька та ін.] – К. : НАДУ, 2010. – 43 с.

Твердомед А. М. Проблемы становления институционного обеспечения процесса формирования конкурентоспособности рабочей силы в Украине.

Рассмотрены проблемы становления институционного обеспечения процесса формирования конкурентоспособности рабочей силы в Украине и обнаружены факторы естественной деформированности государственных бюрократических институций.

Ключевые слова: конкурентоспособность рабочей силы, государственные институции, органы государственного управления.

Tverdomed A. M. Problems of becoming of the institutional providing of process of forming of competitiveness of labour force in Ukraine.

The problems of becoming of the institutional providing of process of forming of competitiveness of labour force are considered in Ukraine and found out the factors of natural deformity of state bureaucratic instituciy.

Keywords: competitiveness of labour force, state institutions, organs of state administration.

**Горбачук М. С.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ СТРУКТУРНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ПЕРЕБУДОВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У статті розглядаються передумови та засади структурно-інноваційної перебудови економіки України в контексті її активної участі в світових глобалізаційних процесах. Центральним питанням постає визначення ролі зовнішньоекономічних факторів впливу на зміни економіки України в напрямку інноваційного розвитку.

Ключові слова: інновації, структурно-інноваційна перебудова, глобалізація, міжнародний поділ праці.

Україна як активний учасник світових глобалізаційних процесів змушена враховувати всі зовнішньоекономічні фактори, що впливають на національну

економіку на шляху до побудови нової інноваційної моделі розвитку. Інтенсифікація міжнародних економічних відносин спричинює об'єктивну необхідність досить швидкого реагування на будь-які зовнішні зміни задля пристосування до загальної тенденції розвитку. При цьому проблемою постає вироблення власної моделі інноваційного розвитку та адаптація структури національної економіки до вимог сучасності задля покращення рівня конкурентоздатності вітчизняного виробництва.

Мета: визначити та охарактеризувати саме зовнішньоекономічні аспекти структурно-інноваційної перебудови економіки України, дослідити яку роль вони відіграють в процесі побудови нової економіки, що ґрунтується на знаннях та широкому використанні результатів науково-технічного та інформаційного прогресу.

Сучасний стан розвитку світових глобалізаційних процесів характеризується зміною традиційних форм і механізмів міжнародної взаємодії у сфері науки і технологій, загостренням глобальної конкуренції на світових ринках інвестицій, наукомістких товарів і послуг, необмеженим використанням інформаційних технологій, інтернаціоналізацією досліджень, одним словом формуванням "нової" інноваційної економіки, в регулюванні процесів якої центральне місце належить державі. Саме активністю інноваційної політики держави, спрямованої на підтримку та збільшення обсягів НД і ДКР, визначається місце країни у глобальній промислово-інноваційній системі. Поряд з цим вирішальна роль залишається за великими корпораціями, які створюють систему стратегічних інноваційно-виробничих ланцюгів.

Криза 2007–2009 рр. посилила процеси глобалізації, прискорила системні зміни у світовій економіці, що спричинило зближення найкрупніших розвинутих країн і країн, що розвиваються, формування і зміцнення нових інтеграційних утворень, зміну конфігурації і впливу транснаціональних корпорацій. Водночас, неочікуваність та глибина кризи спонукали до помітного перегляду чинників і складових розвитку світової економіки [3, с. 2].

Сьогодні статус держави на міжнародній арені визначається не стільки промисловим чи військовим, скільки науково-технологічним і інтелектуальним потенціалом, ступенем інтеграції країни в світовий технологічний та інформаційний простір. Центральною ж характеристикою сучасного розвитку світової економічної системи є при цьому формування багатополюсного світу, нова розстановка сил на міжнародній арені. Зрозуміло, що політичними та економічними перевагами володітиме той, хто знайде свою нішу і зможе пристосуватись до нових умов. Україна в цьому плані має невід'ємну об'єктивну перевагу – унікальне географічне розташування в Євразії, що в поєднанні з вдалою політикою економічної безпеки надасть їй можливість відігравати важливу стабілізуючу роль у глобальному середовищі.

Сучасний рівень глобалізації міжнародних економічних відносин виключає можливість успішного інноваційного розвитку економіки країни лише в рамках своєї держави. Виникає реальна потреба в організації міжнародного науково - технічного співробітництва (МНТС), що є одним із дієвих і ефективних засобів інтеграції, насамперед і для України, в європейській та світовий економічний і технологічний простір.

Разом з тим, формуючи будь-яку концепцію розвитку країни, в контексті її участі

в глобалізаційних процесах, ніяким чином не варто недооцінювати роль національних інтересів; міжнародний досвід свідчить, що базою завжди повинна бути реальна та сильна політика держави з захисту саме національних інтересів. Основою концепції національних інтересів України повинно бути формування соціально-орієнтованої ринкової економічної системи, політичної нації України, створення демократичного громадянського суспільства, соціальної правової держави і динамічної структурно-трансформованої економіки, органічно інтегрованої в світові економічні структури.

Ще у перший рік незалежного існування нашої держави у Законі України “Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної політики” було проголошено, що саме науково-технічний прогрес є головним фактором розвитку суспільства і що “державна надає пріоритетну підтримку розвитку науки як визначального джерела економічного зростання”. В подальшому реалізація поставлених цілей та моделювання інноваційної моделі розвитку економіки конкретизувались Концепцією науково-технологічного та інноваційного розвитку України від 1999 р., проектом Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів та іншими урядовими та неурядовими документами.

Наслідком панування в Україні нереформованої низькоконкурентної економіки та її зорієнтованості на експортні сировинні та низькопродуктивні ринки стало те, що післякризове відновлення економічної активності у країнах світу, а з тим і нарощування зовнішньоекономічної активності призвело до нового помітного погіршення стану зовнішньоторговельних показників України. Так, якщо за перше півріччя 2010 р. дефіцит зовнішньої торгівлі товарами складав \$2 млрд., а сальдо рахунку поточних операцій було навіть позитивним (+\$0,6 млрд.), то за результатами перших трьох кварталів 2010 р. зовнішньоторговельний дефіцит вже перевищив \$4,8 млрд. (погіршення майже на \$3 млрд.), а рахунок поточних операцій також став дефіцитним – \$0,3 млрд. (погіршення на \$900 млн.). Не відбулося також помітного покращення в інвестиційній сфері – обсяг залучених ПІІ поки залишається найнижчим за останні 5 років [3, с. 84-85].

Саме вирішення останньої проблеми є одним з найвагоміших стратегічних завдань для України. Варто згадати про те, що приплив прямих іноземних інвестицій дозволяє покращувати ефективність виробництва не лише на окремих підприємствах (до яких інвестиції безпосередньо спрямовані). Натомість, існує так званий ефект “перетікання ефективності” від підприємств із залученими ПІІ до інших підприємств, результатом якого є підвищення продуктивності та конкурентоспроможності економіки загалом. При цьому, важливим покращуючим фактором є сприятливий інвестиційний клімат за якого залучаються динамічніші ПІІ, що гарантують покращення названого ефекту “перетікання” [3, с. 88-89].

Сучасний рівень конкурентоспроможності національної економіки невтішний. Частка України на найбільш динамічних і високотехнологічних ринках є незначною (не більше 5% загального експорту припадає на високотехнологічні товари), в цей же час експорт Україною страхових, фінансових, комп’ютерних послуг складає лише 7-8% загального обсягу експорту послуг. Внутрішній ринок характеризується низькою місткістю, практично відсутністю конкуренції, монополізованістю та

зарегульованістю, відсутністю умов для зростання конкурентоспроможності загалом. Внаслідок неконкурентоспроможності товарів існує переорієнтація потоків на ринки СНД і Росії, що означає нові додаткові ризики, спричинені економічною нестабільністю і низькою продуктивністю східних ринків, втрату фінансової незалежності. Розширення втручання держави у економічні рішення посилює деінституціалізацію економіки, втрату інтересу міжнародного бізнесу до входження в Україну [3, с. 82].

Ще одним об'єктивно існуючим явищем в національній економіці України є її орієнтація на широке використання дешевої робочої сили, що тягне за собою низку негативних наслідків, таких як:

- низький рівень заробітної плати не сприяє зацікавленості працівників у досягненні високих кінцевих результатів праці;

- використовуючи дешеву робочу силу підприємці не зацікавлені підвищувати продуктивність праці, вкладаючи кошти в оновлення виробничих фондів та розвиток персоналу;

- дешева робоча сила зумовлює не лише низький рівень продуктивності праці, але й низьку якість продукції, отже – її неконкурентоспроможність;

- найактивніші та найкваліфікованіші верстви населення виїжджають за кордон, Україна продовжує втрачати людський капітал, продовжується відплив інтелекту, разом з посиленням припливу низькокваліфікованих працівників з азійського та африканського напрямків;

- в українській економіці існують численні вакансії, на які практично немає попиту;

- небачене розростання прихованого безробіття (за різними оцінками, обсяги тіньової економіки по суті зрівнялися з офіційними) і значне падіння платоспроможного попиту населення [2, с. 5].

В зовнішньоекономічній політиці Україна все ще дотримується принципів багатовекторності в побудові стосунків з іншими державами. Поряд з констатацією найважливішого пріоритету – інтеграція в європейські структури, зокрема Європейський Союз, Україна повністю усвідомлює важливість гармонійних двосторонніх відносин зі своїми сусідами та активної участі в регіональних організаціях. Розглянемо три ключові вектори зовнішньої політики України: стосунки з ЄС, з США та з Російською Федерацією.

Сьогодні взаємодія з ЄС здійснюється у рамках міждержавної Угоди про партнерство та співробітництво Україна-ЄС та Протоколу до неї, підписаному в листопаді 2010 р. Останній відкрив можливість співпраці України з 20-ма агенціями ЄС у рамках 18 програм. За 2010 р. Україна та ЄС ухвалили вісім нових програм співробітництва (програми бюджетної підтримки управління кордоном, адміністративної реформи, реформи системи юстиції та ін.). Науково-технологічна співпраця здійснюється в межах Угоди між Україною та ЄС про співробітництво в галузі науки і технологій та наразі інтенсифікується в межах 7-ї Рамкової програми. Однак, власне якісних змін у відносинах з ЄС не відбувається. Попри численні декларації про пріоритетність євроінтеграційного курсу України, рух до ЄС відбувається досить повільно. Переговорний процес Україна-ЄС з ключових питань

співробітництва ускладнюється політичними чинниками. Імідж України в Європі і світі погіршується, що може негативно вплинути не лише на інвестиційні потоки, але й на реалістичність шансів країни ввійти до кола демократичних заможних країни ЄС [4, с. 48].

Щодо розвитку співпраці з США, то за останній рік вона вийшла на якісно новий рівень. Однак, діалог помітно ускладнюється політичними та соціально-економічними проблемами в Україні, найбільш чутливими з яких є для США проблеми у сфері демократії. Водночас, спостерігається помітне зменшення інтересу Сполучених Штатів до України через зміни їх геополітичних пріоритетів і зміщення геостратегічних інтересів з європейського континенту на інші регіони світу. Україна відмовившись від євроатлантичної інтеграції (приєднання до НАТО), звузила власні можливості з отримання політико-дипломатичної підтримки США на міжнародній арені. Також невиразною виглядає і перспектива співпраці в енергетичній галузі (з огляду на активність Росії щодо кооперації з Україною у сфері атомної енергетики), у сфері транзиту енергоносіїв, енергозбереження. Це все значно ускладнює розвиток українсько-американських відносин [4, с. 49].

Українсько-російські відносини на сьогодні набули диспаратного характеру. Непропорційні поступки та компроміси нинішньої влади, хоч і покращили клімат персональних і корпоративних відносин між керівництвом Росії та України, але водночас розбалансували зовнішню політику за стратегічними напрямками. Відбувся обмін стратегічних інтересів України на економічні тактичні поступки з боку Росії. “Оптимізація” взаємовідносин була досягнута ціною односторонніх поступок української сторони – офіційної відмови Києва від перспектив вступу до НАТО, зміцнення присутності та впливу РФ у ключових галузях національної економіки, підтримки зовнішньополітичних ініціатив Кремля, відмови від власного трактування ряду історичних подій тощо [4, с. 51].

Однак, беззаперечно варто відзначити помітні здобутки української зовнішньої політики у 2010 р., такі наприклад як:

- реальне розширення відповідно до глобальних геополітичних змін географії дипломатичної активності України з чітким акцентом на їх економізацію (Китай, Туреччина, Японія);
- висунення стратегічної ініціативи в галузі ядерного нерозповсюдження (збройовий уран) та відновлення за рахунок цього стратегічного діалогу з США;
- відновлення повномасштабної співпраці з МВФ, СБ та ЄС (макроекономічна допомога);
- активізацію співпраці з провідними міжнародними організаціями ОБСЄ (головування у 2013 р.), РЄ (головування у 2010–2011 рр.), ООН (миротворча місія в Кот-д’Івуарі);
- вступ України до Європейського Енергетичного співтовариства;
- прогрес у просуванні власних регіональних ініціатив (ЗВТ СНД на засадах СОТ, аверс Одеса-Броди) [4, с. 58-59].

Щодо структурно-інноваційної перебудови економіки України в умовах міжнародного поділу праці, то в галузі інноваційно-технологічного співробітництва ключовим аспектом є раціональне співвідношення підтримки просування української

наукомісткої продукції на світові ринки зі створенням сприятливого клімату для зростання інноваційної активності іноземних структур в Україні [5, с. 209]. До того ж, потенціал вітчизняного науково-технологічного комплексу дозволяє Україні брати активну участь у міжнародній інноваційно-технологічній взаємодії. До галузей з високим інноваційним потенціалом сьогодні відносять енергетичне атомне машинобудування, авіаційне та енергетичне турбінобудування, ракетну, авіаційну та космічну техніку, технології надвисоких частот, кристалічні матеріали для мікроелектроніки, сонячної енергетики, енергетичне атомне машинобудування. Зрозуміло, що подальший розвиток цих перспективних галузей лежить в площині міжнародного науково-технологічного співробітництва, основою якого є проведення успішної зовнішньоекономічної політики нашою державою. Так, у національній стратегії “Україна – 2015” виділяються наступні орієнтири в зовнішньоекономічній політиці України:

- перехід від міжнародної спеціалізації на низькотехнологічних товарах і послугах, які втілюють в собі незначну додану вартість, до спеціалізації на середньо- та високотехнологічних видах виробництва;

- реструктуризація імпорту за рахунок його концентрації на товарах і послугах, які втілюють передові світові технології, із відповідним відносним зменшенням імпорту стандартизованих видів товарів і послуг, які Україна здатна самостійно виробляти на належному рівні ефективності, за рахунок їх прогресуючого заміщення конкурентоспроможними українськими товарами та послугами, які виробляються самостійно або в кооперації з провідними світовими виробниками;

- розвиток двосторонньої транснаціоналізації виробництва – впровадження механізмів захисту національної економіки від негативних впливів політики іноземних транснаціональних компаній (ТНК), пріоритетність формуванню власних ТНК;

- перехід до цивілізованої системи регулювання міжнародних міграційних потоків, насамперед стосовно відтоку української кваліфікованої робочої сили та високоосвітчених фахівців за кордон [7, с. 35].

Україна має свій унікальний досвід щодо впровадження інноваційної моделі економічного розвитку, який, на думку В. Семиноженко, можна охарактеризувати як досвід спроб і помилок (переважно помилок). До 1991 року Україна мала потужний науковий потенціал європейського рівня, виділяючи на потреби науки і технологій близько 3% ВВП – рекордний показник на ті часи. Вже у 1996 році кількість працівників, задіяних у виконанні НДДКР, скоротилася вдвічі, а сукупний рівень фінансування науки впав до 1,3% ВВП. У 2009 році штат науковців зменшився ще на половину, а вливання в науку становили лише 0,85% ВВП. При цьому бюджетні видатки на науку з 1991 року не перевищували 0,4% ВВП при законодавчо визначеному мінімумі в 1,7% ВВП. [1]

Тому сьогодні перед нашою державою стоїть першочергове завдання: виходячи зі стратегічної мети досягнення економічного лідерства до 2020 року, поставленої Президентом, сформувані основи національної політики інноваційного розвитку, заснованої на поєднанні природних переваг України в науково-технічній сфері зі світовим досвідом подолання критичних відставань.

Висновки. Отже, виходячи з вище зазначеного можна константувати, що

незважаючи на багатий світовий досвід структурно-інноваційної трансформації економічних систем, неможливо побудувати ефективну власну модель, сліпо копіюючи закордонні зразки. Україні варто виробити власну оптимальну економічну модель інноваційної перебудови, що враховувала б національні інтереси, наявні ресурси, геополітичний та гео економічний фактори, духовність, культуру нації та інші фактори.

Найважливішим напрямом зовнішньоекономічної політики України, на нашу думку, має бути розвиток міжнародного науково-технологічного співробітництва із промислово розвиненими європейськими державами, реалізація наявного потенціалу вітчизняної науки для посідання гідного місця в міжнародній інтеграції, кооперації й поділу праці в інноваційній сфері. Політика міжнародного співробітництва в інноваційно-технологічній сфері має сприяти створенню механізмів і забезпеченню сприятливих умов для міжнародної комерціалізації результатів науково-технічної діяльності, які відповідають взаємним інтересам українських та іноземних партнерів, адаптації української нормативно-правової бази у сфері інноваційної діяльності до світової практики.

Активізуючи участь у процесі глобальної інтеграції, Україна отримує низку переваг в якості доступу до передових виробничих технологій, систем менеджменту та маркетингу, розширення власних економічних можливостей щодо використання та оптимальної комбінації різноманітних ресурсів, зокрема капіталу і наукового потенціалу, їх участі в системі міжнародного поділу праці.

Розширення й поглиблення співробітництва в галузі науки і технологій з європейськими країнами, підвищення міжнародного авторитету України в цій сфері, є нагальними пріоритетами інноваційного розвитку адже істотно сприятимуть залученню інвестицій до національної науки та наукоємних технологій, збереженню та розвитку науково-технологічного потенціалу України за умов виконання, звичайно, українською стороною своїх зобов'язань за укладеними угодами і договорами.

Використані джерела:

1. *Семиноженко В.* Яка інноваційна політика потрібна Україні. Ел. Ресурс <http://new-ukraine.org.ua>
2. *Юрчишин В.* Економічні ризики для України. – Центр Разумкова, жовтень-листопад 2010. – С. 17.
3. *Юрчишин В.* Пост-кризове економічне відновлення і перспективи для України. – Центр Разумкова, лютий 2011.
4. Національна безпека і оборона. Центр Разумкова. – № 3. – 2011.
5. *Васильєв О.* Проблеми розвитку високотехнологічних галузей економіки України в умовах глобальної конкуренції // Дослідження міжнародної економіки : збірник наукових праць. – Випуск 1(66). – С. 209-226.
6. Стратегії розвитку України: Теорія і практика / ред. О. С. Власюк. – К. : НІСД, 2002. – 864 с.
7. Україна – 2015 : Національна стратегія розвитку. Громадсько-політичне об'єднання “Український форум”. – К., 2008. – 73 с.

Горбачук М. С. Внешнеэкономические факторы структурно-инновационных преобразований экономики Украины

В статье рассматриваются предпосылки и основы структурно-инновационных преобразований экономики Украины в контексте ее активного участия в мировых глобализационных процессах. Центральным вопросом является определение роли

внешнеэкономических факторов влияния на изменения экономики Украины в направлении инновационного развития.

Ключевые слова: инновации, структурно-инновационная перестройка, глобализация, международное разделение труда.

Gorbachuk M. External factors structurally - innovation restructuring of economy of Ukraine

The article discusses the background and structural principles - innovation restructuring of economy of Ukraine in the context of its involvement in the world of globalization processes. The central question arises how the role of external factors influencing the economy of Ukraine in the direction of innovation.

Keywords: innovation, structural - innovative restructuring, globalization, international division of labor.

Жмудська І. Б.

**Київський національний університет
імені Тараса Шевченка**

ФАКТОРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АПК УКРАЇНИ В УМОВАХ ЧЛЕНСТВА В СОТ

У статті розглянуті актуальні питання впливу різнорівневих факторів на реалізацію експортного потенціалу України в сфері АПК. Запропоновано авторський підхід до систематизації факторів та чинників розвитку АПК України в умовах членства в СОТ в залежності від їх зовнішньої та внутрішньої впливовості, що детермінує застосування механізмів та інструментів стимулювання розвитку агропромислової сфери України з метою посилення її позицій на світовому ринку агропромислової продукції.

Ключові слова: агропромислове виробництво, СОТ, експортний потенціал.

Сучасні умови розвитку АПК України вимагають поглиблених досліджень процесів формування та реалізації експортного потенціалу вітчизняного ринку, оскільки членство України у СОТ активізує її залежність як від ендогенних, так і екзогенних чинників.

У науковій літературі теоретико-методологічні положення сучасної теорії міжнародної торгівлі та аналіз міжнародних ринків висвітлено у працях Г. Армстронга, І. В. Бураковського, Ф. Котлера, М. Д. Кондратьєва, А. І. Кредісова, В. Р. Кучеренка, Ф. Лассаля, Ф. М. Левшина, Г. Менкью, Є. В. Попова, М. Портера, С. І. Соколенка, М. І. Туган-Барановського, Д. Хаберлера та інших. Важливу роль у теоретичному осмисленні факторів та процесів, що впливають на зовнішньоекономічну діяльність підприємств агропромислового комплексу, формування його експортного потенціалу та конкурентоспроможності, відіграють дослідження вітчизняних економістів В. Г. Андрійчука, В. І. Бойка, Ю. Д. Білика, В. С. Будкіна, П. І. Гайдуцького, В. П. Галушко, О. Д. Гудзинського, А. М. Кандиби, С. М. Кваші,

І. В. Кобути, В. В. Лазні, В. М. Петрова, П. Т. Саблука, А. С. Філіпенка, О. М. Шпичака, В. В. Юрчишина та інших вчених. Вони розглядають експортний потенціал в різних аспектах (економічний, ресурсний, природно-ресурсний, об'єктний,